Приказ / Review

Између традиције и савремености: фолклорно и митско наслеђе у новијој српској књижевности

Бошко Сувајџић, *СЕМЕ БОЖАНСКОГ ОРАЧА. Фолклорни и митски обрасци у савременој српској поезији и драми*. Нови Сад: Прометеј, 2025, 372 стр.

Након две године од објављивања књиге *СУНЦЕ СИЈА. Фолклорни и митски обрасци у поезији Десанке Максимовић*, српска фолклористика богатија је за још један значајан рукопис аутора проф. др Бошка Сувајџића – *СЕМЕ БОЖАНСКОГ ОРАЧА. Фолклорни и митски обрасци у савременој српској поезији и драми*, у издању издавачке куће Прометеј у Новом Саду. Полазећи од става да развој нових научних дисциплина неминовно условљава и појаву нових тенденција у проучавању усмене књижевности (5), аутор користи интердисциплинарни приступ и широке културолошке аспекте како би, у петнаест посебних огледа, трагао за још увек живим и делатним митским и фолклорним обрасцима у савременој српској књижевности (6). На тај начин анализира поезију Јована Дучића, Васка Попе, Мирослава Антића, Новице Тадића, Мирослава Максимовића, Саше Радојчића, Марије Шимоковић, али и драму Виде Огњеновић и антологијски избор драма о кнезу Михаилу Обреновићу, које је приредио и објавио Радомир Путник.

Потребу да се поново критички сагледа поезија Јована Дучића аутор проналази у запажањима Вука Крњевића да је Дучић могао бити изгнан из домовине и школских програма, али не и из поезије и језика којем је припадао (8). Иако је рана Дучићева поезија дуго сматрана уметнички мање вредном, савремена рецепција његовог дела знатно је измењена. Најјачу везу са народном књижевношћу Сувајџић

уочава управо у завршној песничкој фази – на плану мотива, метрике и формулативности. Симболи аграрне календарске обредности, као и трагови митолошке традиције, прожимају његово целокупно песништво, док су трагика, смрт, самоћа, зло и пролазност суштинска питања и теме последњих песама. У поезији Васка Попе Сувајџић препознаје поступак карактеристичан за фолклорне жанрове – реинтеграцију изворних значења речи и својстава предмета у оквиру особеног синкретизма. Посебно место заузима збирка *Споредно небо*, „у значајној мери заснована на народној традицији" (46), коју аутор сматра можда и најслојевитијом. Мотив презрења земаљског, карактеристичан за епску народну поезију, уочљив је и у Попиној поезији, у којој „припадност соларном култу јесте у жртви" (47). Циклус „Игре" показује повезаност са дечјим фолклором, а Попина игра означена је као „прапостојбински митска, судбински метафизичка, предачки завереничка" (48). Пишући о интегралности поезије и поетике Мирослава Антића, Сувајџић истиче да су најважнија питања којима се Антић у поезији бави *идентитет, корен, одрастање* те да је Антић један од „суштински непрочитаних метафизичких песника у историји српске поезије XX века" (66). Његове песме су песме о човеку самом, а појмови *шашаво* и, недвосмислено најважнија, *љубав*, кључне речи његове поезије. На основу аутопоетичких записа Новице Тадића, аутор указује на снажно присуство кодова традицијске културе. Град у поезији Новице Тадића симбол је за „губилиште људскости у човеку" (81), испуњено фолклорним мотивима: ђубриштем, гробљем, подрумом. Поезија Новице Тадића одговара на питање шта одређује судбину модерног градског човека. То су: неутољива глад, прождрљивост, површно, материјално, потрошачко. Ова поезија богата је фолклорно-митолошким подтекстом, поетиком басме и загонетки. У граду Новице Тадића „обитава зло које је интериоризовано" (72) и од њега се не може побећи једноставним напуштањем градског простора. У огледу „Поетика традиције у збирци песама *Бол* Мирослава Максимовића" анализирају се фолклорно-митски обрасци у збирци која је израз личног песниковог бола. Евоцирају се епски јунаци, митови, стихови из епских песама. Уочава се сличност са шаљивим причама, причама о животињама, легендама и предањима, али се у структури збирке *Небо* може наслутити и „сакрална дубина хришћанске традиције" (126). Поезија Војислава Карановића и Јована Христића разматра се у оквиру огледа „Поезија настаје". Са једне стране, код Карановића доминирају дубоки метафизички увиди у „суштинска питања човековог бивства и судбине" (136), а кључна тема је процес настанка песме. Христић је, са друге стране, представљен као „модерни класик српске књижевности друге половине XX века" (138), али и песник „модернистичке традиције" (138). Заједничка тачка њихових

поетика и централна тема којом се Сувајџић у овом огледу бави јесте митски лик Одисеја/Уликса као симбол вечитог лутања. Посебан оглед посвећен је Саши Радојчићу, у чијој поезији Сувајџић уочава заинтересованост за питање односа уметности и стварности, али и за питање религиозности. Песникова мисао и реч тумаче се као ослонац који човеку омогућава егзистенцијалну стабилност. Део књиге *Семе божанског орача* чини и ауторово лично искуство са манастиром Богородице Љевишке у Призрену, представљено у огледу „Генеза једне песме: Молитва Пресветој Богородици Љевишкој". Као прилог овом раду, аутор доноси своју песму „Љевишка", посвећену Валентини Питулић. Фолклорни и митски обрасци видљиви су и у стваралаштву монахиње Јефимије, где се преко одређених исказа остварује веза са српским епским народним песмама („Болани Дојчин", „Душан хоће сестру да узме", „Највећа је жалост за братом" и слично). Антологијској поеми „Седам малих дрхтаја", коју Сувајџић одређује као „поетски врх религиозне поезије Селимира Радуловића" (229), посвећена је посебна пажња. Поред библијских, старозаветних слојева, аутор уочава и технику епског каталогизовања, као и сличност са песмама „Бој на Мишару" и „Кумовање Грчића Манојла". У огледу „Седам лирских интермеца" анализирана су дела класика српске и јужнословенске књижевности, прожета идејом свеопште повезаности појава у свету. Посебан простор у књизи дат је поезији Марије Шимоковић, коју аутор означава као једно од „најхрабријих имена савремене српске поезије" (258). Аутор наглашава и поздравља протестну и критичку димензију у њеном песништву, које је оштра анализа „друштвене патологије коју живимо" (260), као и активну употребу фолклорних жанрова (пословице, изреке, разбрајалице, предања, бајке, лирске народне песме). У студији у којој обрађује мотив вампира, кроз анализу приповетке Милована Глишића („После деведесет година"), филма Ђорђа Кадијевића (*Лептирица*) и драме Данице Николић Николић (*Сава Савановић – вампирска симфонија),* Сувајџић показује везу између овог митског лика, од Петра Благојевића (родоначелника вампирске лозе у Срба) до Саве Савановића, ког Даница Николић Николић представља као „бедног, комичног и (не)достојног настављача овог значајног националног посла" (289).

Два завршна огледа посвећена су драми – од поетике традиције у *Кањошу Мацедоновићу* Виде Огњеновић до антологијског избора драма о кнезу Михаилу Обреновићу. У драмском делу књижевнице која је дала истанчану интерпретацију (318) истоимене приповетке Стефана Митрова Љубише, изражени су елементи црног хумора и поетике апсурда који не оспоравају нити имају ниподаштавајући однос према миту, фолклору и традицији. Управо је супротно. Подсмех у представљању језика, нарави и обичаја једног дела Црне Горе

треба схватити као „степен отуђења и немоћи савременог човека у обезличеној бешчовечности“ (317) која се раширила на све модерне државе, сматра Сувајџић. Анализирајући седам драма о кнезу Михаилу Обреновићу из избора Радомира Путника, Сувајџић уочава да је у драми Ђорђа Малетића *Посмртна слава Кнеза Мијајла Обреновића III (Слика из народног живота)* епски лик овог просвећеног апсолутисте „изграђен на темељу класичне вуковске говорне фразе“ (323) те да је видљива повезаност мотивације балканског устанка са стиховима из народне епске песме о ослобођењу Србије и Црне Горе „Почетак буне против дахија“. За драму *Убише књаза* Жике Лазића Сувајџић каже да је „савремена историјска драма“ (326), док је у драми *Кнез Михаило* Светлане Велмар Јанковић главна тема питање образовања у српској државној политици. Љубавно-историјска драма *Топчидерска трагедија* Оливере Пантовић Коларић претвара се у политички трилер, а драма Миладина Шеварлића *Смрт на излету (Трагедија кнеза Михаила од Србије)* актуелна је иако обрађује историјску тему из XIX века. Занимљивим драмским остварењима Сувајџић сматра монодраму *Анастас* Зорице Симовић и драму *Књаз* Миодрага Илића. У оба огледа аутор показује како мит, фолклор и историја остају функционални и у савременом драмском изразу.

Књига *СЕМЕ БОЖАНСКОГ ОРАЧА. Фолклорни и митски обрасци у савременој српској поезији и драми* оправдава ауторову уводну констатацију да „нове околности изискују нова ишчитавања“ (5). У петнаест посебних огледа, аутор ове значајне књиге, намењене фолклористима, али и проучаваоцима дела савремене српске књижевности, показује да се, захваљујући „граничним научним дисциплинама“ (6) књижевно дело може сагледати и процењивати из нових аспеката. Иако су поједине студије ове књиге објављене првобитно у различитим публикацијама, заједно са новим књижевно-научним огледима у којима су уочени фолклорни и митски обрасци чине јединствену целину и представљају значајан допринос проучавању интертекстуалних веза у савременој српској књижевности.

Марија Миљковић /Marija Miljković
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет / University of Priština temporarily settled in Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy
E-mail: marija.miljkovic@pr.ac.rs
https://orcid.org/0009-0002-7234-2600

Примљено/Received: 25. 2. 2026.
Прихваћено/Accepted: 26. 2. 2026.